

Ručna manipulacija predmetima

Primer 1. obaveznog zadatka

Primer 1

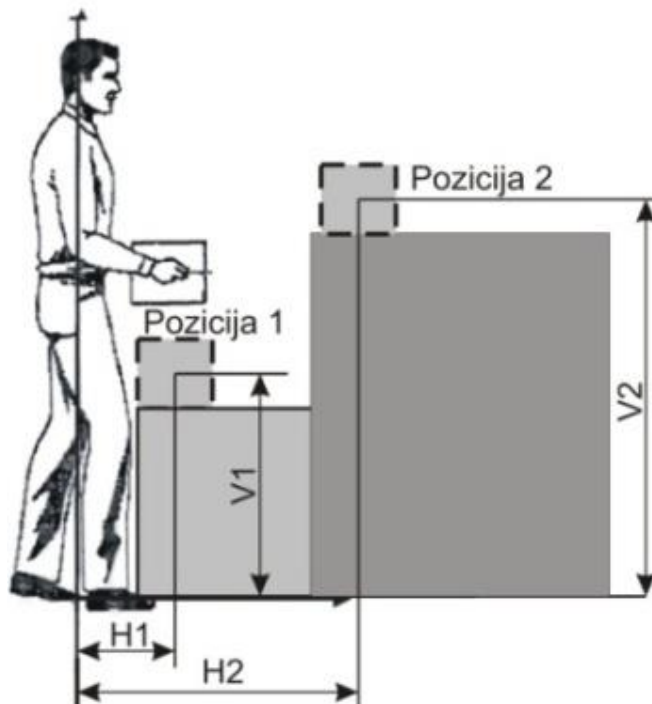
Radno mesto u montaži služi za odlaganje gotovih proizvoda (slika 1). Radnik odlaže gotove proizvode sa pozicije 1 na poziciju 2.

Za prikazana radna mesta potrebno je:

- izvršiti procenu rizika sa stanovišta bezbednosti i zdravlja radnika, određivanjem preporučene granične mase i indeksa podizanja koristeći **NOISH** pristup;
- odrediti da li postoje ograničenja sa stanovišta starosne granice i pola koristeći **JAGER** pristup;
- na osnovu prethodnih analiza predložiti koje osobe, sa stanovišta pola i starosne granice mogu raditi na prikazanim radnim mestima bez rizika po zdravlje i bezbednost;

Podaci:

Masa proizvoda: $m=4,5$ [kg]; Položaji proizvoda u horizontalnom pravcu: $H_1= 300$ [mm]; $H_2=530$ [mm]; Položaji proizvoda u vertikalnom pravcu: $V_1= 600$ [mm], $V_2= 1300$ [mm]; Ugao asimetrije $A= 90^\circ$; Učestalost odlaganja proizvoda: 1 [min]; Hvatanje proizvoda: dijagonalno;

Slika 1

Rešenje:

- a) Potrebno je odrediti vrednost indeksa podizanja (**LI – slajd 2 - Upustva za izradu prvog zadatka**) da bi se utvrdilo da li postoji opasnost po zdravlje radnika pri podizanju tereta mase $m = 4,5 \text{ kg}$, koristeći **NOISH** pristup.

NOISH pristup je zasnovan na određivanju preporučene granične mase predmeta (RWL). RWL je definisan za određeni skup uslova (zadataka), kao opterećenje sa kojim mogu rukovati rukovaoci tokom određenog vremenskog perioda (npr. 8 časova), a da pri tome ne dođe do povećanog rizika po njihovo zdravlje i bezbednost.

Preporučena granična masa predmeta (RWL) se izračunava na osnovi šest parametara koji opisuju uslove radnog mesta i takozvanog konstantnog opterećenja (LC) kao:

$$RWL = LC \cdot \underbrace{CM \cdot HM \cdot VM \cdot DM \cdot AM \cdot FM}_{\text{Parametri uslova rada}} \quad (1)$$

Konstanta opterećenja (LC)

LC konstanta opterećenja i prema NOISH pristupu se određuje kao:

$$LC = k \cdot CF \quad (2)$$

gde je k – konstanta koja iznosi **6,76** [kg/kN], a CF je granično opterećenje koje izaziva sabijanje kičme i prema **NOISH** pristupu iznosi **3,4** [kN] za osobe do 50 godina bez obzira na pol.

Prema tome, konstanta opterećenja bez obzira na radno mesto i uslove iznosi:

$$LC = k \cdot CF = 6,76 [kg / kN] \cdot 3,4 [kN] \cong 23 [kg]$$

Ovo ujedno prema pomenutom pristupu predstavlja maksimalno opterećenje, koje kičmeni stub može da izdrži, bez rizika po zdravlje i bezbednost rukovaoca.

Određivanje koeficijenta hvatanja (CM)

Koeficijent hvatanja u stavri predstavlja vezu između šake rukovaoca i objekta podizanja.

Za prikazani primer koeficijent hvatanja je određen na bazi teskta zadatka, gde se kaže da je hvatanje dijagonalno. Prema tome, sa slike - **slajd 5 (Upustva za izradu prvog zadatka)** za **dijagonalno hvatanje** se dobija da je u pitnju **efektivni način hvatanja** iz čega proizilazi da je **dobra veza** između šake rukovaoca i objekta podizanja.

dobra

Efektivno hvatanje

Dijagonalno hvatanje

Transverzarno hvatanje

Transverzarno hvatanje

Tabela 1 Vrednosti koeficijenta CM

Veza	V < 75 cm	V > 75 cm
dobra	1	1
normalna	0.95	1
loša	0.9	0.9

Za dobru vezu hvatanja i visinu podizanja $V > 75$ [cm] iz tabele 1 se dobija da je **CM = 1**.
Prema tekstu zadatka visina podizanja $V_1 = 600$ [mm], $V_2 = 1300$ [mm]. **Za određivanje koeficijenta podizanja iz tabele 1 za dati zadatak je bitna visina V_2 , jer je to nepovoljniji slučaj, pa se iz tog razloga posmatra kolona koja pripada $V > 75$ [cm].**

Određivanje koeficijenta horizontalnog položaja (HM)

Koeficijent horizontalnog položaja se određuje u zavisnosti od središnje tačke umutrašnjeg rastojanja između skočnih zglobova i centra predmeta podizanja (**pogledati sliku na slajdu 6 – Upustva za izradu prvog zadatka**).

Koeficijent horizontalnog položaja je definisan za tri slučaja (**pogledat tabelu na slajdu 6 – Upustva za izradu prvog zadatka**):

1 slučaj

Ako je horizontalno rastojanje između skočnih zglobova i centra predmeta podizanja $H \leq 25$ [cm], koeficijent horizontalnog rastojanja $HM = 1$.

2. slučaj

Kada je horizontalno rastojanje između skočnih zglobova i centra predmeta podizanja u opsegu $25 < H \leq 63$ [cm], koeficijent horizontalnog položaja se izračunava preko:

$$HM = \frac{25}{H} \quad (3)$$

Prema tome za konkretan primer $H = H_2 = 530$ [mm] = 53 [cm] (uzima se H_2 kao nepovoljniji slučaj, jer se na tom rastojanju premešta predmet podizanja) pa je koeficijent horizontalnog položaja prema relaciji (3) određen kao:

$$HM = \frac{25}{53} = 0,47$$

3. slučaj

Ako je horizontalno rastojanje između skočnih zglobova i centra predmeta podizanja $H > 63$ [cm], koeficijent horizontalnog položaja **HM = 0**, odnosno, ceo izraz prikazan u relaciji (1) je jednak 0, što znači da se preporučena masa predmeta **ne može** ručno premeštati na rastojanju većem od 63 [cm]

Određivanje koeficijenta vertikalnog položaja (VM)

Koeficijent vertikalnog položaja se definiše na osnovu rastojanja središnjih tačaka šaka iznad referentne ravni mereno od početnog položaja i centa gravitacije predmeta podizanja (**pogledati sliku na slajdu 7 – Upustva za izradu prvog zadatka**). Koeficijent vertikalnog položaja se može odrediti za dva slučaja:

1 slučaj

Kada je vertikalni položaj između središnjih tačaka šaka i centa gravitacije predmeta podizanja $V \leq 175$ [cm], onda se koeficijent vertikalnog položaja izračunava kao:

$$VM = 1 - [0,003 \cdot (|v - 75|)] \quad (4)$$

Za prikazani primer $V = V_2 = 1300$ [mm] = 130 [cm] (kao nepovoljniji slučaj, jer se na tom rastojanju odlaže predmet podizanja), odnosno prema relaciji (4):

$$VM = 1 - [0,003 \cdot (|130 - 75|)] = 0,83$$

2. slučaj

Ako je vertikalno rastojanje između središnjih tačaka šaka i centa gravitacije predmeta podizanja $V > 175$ [cm], koeficijent vertikalnog položaja $VM = 0$, odnosno, ceo izraz prikazan u relaciji (1) je jednak 0, što znači da se preporučena masa predmeta **ne može** ručno premeštati na visinu podizanja veću od 175 [cm].

Određivanje koeficijenta rastojanja (DM)

Koeficijent rastojanja zavisi od početnog i krajnjeg vertikalnog položaja predmeta podizanja (**pogledati sliku na slajdu 8 – Upustva za izradu prvog zadatka**). Koeficijent rastojanja je definisan za tri slučaja (**pogledat tabelu na slajdu 8 – Upustva za izradu prvog zadatka**):

1 slučaj

Ako je rastojanje između početnog i krajnjeg vertikalnog položaja predmeta podizanja $D = (V_2 - V_1) \leq 25$ [cm], koeficijent rastojanja $DM = 1$.

2. slučaj

Kada je rastojanje između početnog i krajnjeg vertikalnog položaja predmeta podizanja u opsegu $25 < H \leq 175$ [cm], koeficijent rastojanja se izračunava preko:

$$DM = 0,82 + \left(\frac{4,5}{D} \right) = 0,82 + \left(\frac{4,5}{V_2 - V_1} \right) \quad (5)$$

Prema tome, za konkretan primer koeficijent rastojanja, prema relaciji (5) je određen kao:

$$DM = 0,82 + \left(\frac{4,5}{130 - 60} \right) = 0,88$$

3. slučaj

Ako je rastojanje početnog i krajnjeg vertikalnog položaja predmeta podizanja $D > 175$ [cm], koeficijent rastojanja $DM = 0$, odnosno, ceo izraz prikazan u relaciji (1) je jednak 0, što znači da se preporučena masa predmeta **ne može** ručno premeštati na vertikalnom rastojanju većem od 175 [cm].

Određivanje koeficijenta ugla asimetrije (AM)

Koeficijent ugla asimetrije je u funkciji ugla asimetrije. Ugao asimetrije je ugao koji se obrazuje između linija koje nastaju presekom središnje-sagitalne ravni i ravni asimetrije (**pogledati sliku na slajdu 9 – Upustva za izradu prvog zadatka**).

Koeficijent ugla asimetrije za slučaj kada je $A \leq 135^\circ$ se određuje kao:

$$AM = (1 - 0,0032 \cdot A) \quad (6)$$

Za prikazani primer $A = 90$ [°], pa je na osnovu prethodne relacije koeficijent ugla asimetrije:

$$AM = (1 - 0,0032 \cdot 90^\circ) = 0,71$$

U slučaju kada je $A > 135$ [°] koeficijent ugla asimetrije $AM = 0$, odnosno, ceo izraz prikazan u relaciji (1) je jednak 0, što znači da se preporučena masa predmeta **ne može** ručno premeštati ako rukovaoc mora da se okreće oko središnje ravni za ugao veći od 135 [°].

Određivanje koeficijenta vremenskog ponavljanja (FM)

Vremensko ponavljanje predstavlja prosečan broj podizanja tereta u minuti tokom vremenskog perioda od 15 min. FM zavisi od broja podizanja po minuti, vertikalnog rastojanja i radnog vremena (**pogledati tabelu na slajdu 10 – Upustva za izradu prvog zadatka**)

Za dati primer učestanost odlaganja proizvoda prema zadatku iznosi 1 min, što znači da je koeficijent vremenskog ponavljanja **FM = 0,88** (**pogledati tabelu na slajdu 10 – Upustva za izradu prvog zadatka, vrednosti su iste za oba slučaja, tako da treba gledati samo učestanost**)

Preporučena granična masa predmeta (RWL) na osnovu relacije (1) i prethodno određenih parametara rada je:

$$RWL = 23 \cdot 1 \cdot 0,47 \cdot 0,83 \cdot 0,88 \cdot 0,71 \cdot 0,88 = 4,93 [kg]$$

Indek podizanja (LI) predstavlja količnik između **stavarne mase predmeta** sa kojim se rukuje i **preporučene granične mase predmeta** sa kojim se može ručno rukovati za odgovarajuće uslove radne sredine. Prema tome, LI se određuje kao:

$$LI = \frac{m}{RWL}; \text{odnosno za dati primer } LI = \frac{4,5}{4,93} = 0,91$$

Ako je $0 \leq LI < 1$ ne postoji opasnost po zdravlje radnika, u slučaju kada je $LI > 1$ – postoji povećana opasnost po zdravlje rukovaoca na tom radnom mestu.

- b) Potrebno je odrediti vrednost indeksa podizanja (**LI – slajd 2 - Upustva za izradu prvog zadatka**) da bi se utvrdilo da li postoji opasnost po zdravlje radnika pri podizanju tereta mase $m = 4,5$ kg, koristeći **JAGER** pristup.

Kao što je rečeno, NOISH pristup se bazira na graničnim opterećenjima (CF) za osobe do 50 godina bez obzira na pol. S druge strane JAGER pristup uslove graničnog opterećenja (CF) definiše na bazi starosne granice i pola (**pogledati tabelu na slajdu 4 – Upustva za izradu prvog zadatka**). **Uslovi (parametri) rada ostaju kao i kod NOISH pristupa.**

Prema tabeli na **slajdu 4 - Upustva za izradu prvog zadatka** i relaciji (2) se može formirati nova tabela u obliku:

Tabela 2 Konstanta opterećenja prema JAGER pristupu

Godine	Muškarci (LC = k*CF) [kg]	Žene (LC = k*CF) [kg]
20	6,76*6 = 40,02	6,76*4,4 = 29,34
30	6,76*5 = 33,35	6,76*3,8 = 25,34
40	6,76*4 = 26,68	6,76*3,2 = 21,34
50	6,76*3 = 20,01	6,76*2,6 = 17,34
> 60	6,76*2 = 13,34	6,76*2,0 = 13,34

Uslove rada iz relacije (1) možemo napisati kao:

$$k_1 = CM \cdot HM \cdot VM \cdot DM \cdot AM \cdot FM = 1 \cdot 0,47 \cdot 0,83 \cdot 0,88 \cdot 0,71 \cdot 0,88 = 0,214$$

Preporučena masa predmeta će u ovom slučaju prema prethodnoj relaciji i relaciji (1) biti:

$$RWL = LC \cdot k_1 \quad (7)$$

U relaciji (7) vrednosti za LC se uzimaju iz tabele 2.

Na osnovu prethodnog se formira nova tabela u kojoj se nalaze preporučene mase predmeta podizanja (RWL) za odgovarajuće starosne granice i pol.

Tabela 3 Preporučene mase predmeta podizanja prema JAGER pristupu

Godine	Muškarci (RWL = LC*k ₁) [kg]	Žene (LC = k*CF) [kg]
20	40,02*0,214= 8,56	29,34*0,214= 6,27
30	33,35*0,214 = 7,13	25,34*0,214= 5,42
40	26,68*0,214 = 5,70	21,34*0,214= 4,56
50	20,01*0,214 = 4,28	17,34*0,214= 3,71
> 60	13,34*0,214 = 2,85	13,34*0,214 = 2,85

Na kraju indeks podizanja prema JAGER pristupu u zavisnosti od starosne granice i pola će biti:

Tabela 4 Indeks podizanja prema JAGER pristupu

Godine	Muškarci (LI = m/RWL)	Žene (LI = m/RWL)
20	4,5/8,56 = 0,52	4,5/6,27 =0,71
30	4,5/7,13 = 0,63	4,5/5,42 =0,83
40	4,5/5,70 =0,78	4,5/4,56 =0,98
50	4,5/4,28 =1,05	4,5/3,71 =1,21
> 60	4,5/2,85 =1,57	4,5/2,85 =1,57

- c) Na prikazanom radnom mestu prema JAGER pristupu mogu da rade muške osobe do 50 godina starosti i ženske osobe do 50 godina starosti.